

AZ-ZAMAŞARI'NİN AŦVĀĶ AZ-ZAHAB ADLI ESERİNDEN ÖRNEKLER

İnci KOÇAK

Abû'l-**Ķāsım Maĥmūd az-Zamaĥşarî**, 1074 yılında Harzem'de, Zamaĥşar adlı bir köyde dünyaya gelmiştir. Uzun süre Mekke'de kaldığı için, "Carullah (Tanrı'nın komşusu)" lâkabını alan Zamaĥşarî, tefsir, hadis, dilbilgisi, edebiyat, felsefe vb. alanlarında, büyük ün kazanmış bir Türk bilginidir. Harzemşahlar çağında yaşayan Zamaĥşarî, "Fahr-ı Harzem" lâkabını da kazanmıştır. "**Muĥaddimatu'l-Adab**" adlı eserinde, o çağın Harzem Türkçesine ait örneklere rastlanmaktadır.

Zamaĥşarî, Bağdat'ta, Abü **Mużar b. Carir az-Żabbî al-İşfahânî'**den, Abü'l-İiâsan 'Ali b. al-Muzaffar **an-Nisâburî'den**, Abü **Manşür al-Cavâlikî'den** dersler almıştır. Arapça'yı çok iyi öğrenmiş olan Zamaĥşarî, bir gün, Arap kabilelerine: "Babalarınızın, dedelerinizin dilini, gelin benden öğrenin." diyecek kadar, kendisini bu dile vakıf görmüştür¹.

Zamaĥşarî, 1143 yılında, Harzem'in eski hükümet merkezlerinden, Curcaniye'de ölmüştür.

Zamaĥşarî'nin, **AŦvâĶ az-Zahab** adh eseri, öğüt verici niteliktedir. **AŦvâĶ az-Zahab**, başka yazarlara da esin kaynağı olmuştur². Batı dillerine de çevrilmiş olan bu eser, **Vişâl Şirâzî** (ölm. 1845) tarafından, Farsça'ya da çevrilmiştir³. Yüz makaleden oluşan **AŦvâĶ az-Zahab**⁴, Said ve Zihni Efendiler tarafından, 1290/ 1873 yılında, Osmanlıca'ya çevrilerek, İstanbul'da, Amire Matbaası'nda basılmıştır.

1 **Yâĥut al-Ĥamavî**, Mu'cam al-'Udabâ', Mısır 1936, XIX, 127; Ömer N. Bilmen, Büyük Tefsir Tarihi, İstanbul 1974, II, 464.

2 Doç. Dr. Şevkiye İnalçık, **Al-Ĥâris** b. Asad **al-Muĥâsibî** ve Kitâb **al-Ķasid**, Ü.D.T.C Fakültesi Doğu Dilleri Dergisi, Ankara 1971, 11/1, 56

3 Ali Nihat Tarlan, İnan Edebiyatı, Dünya Edebiyatı Toplu Bakış: 4, İstanbul 1944, 136.

4 Katip Çelebi, Kaşf az-Zunün (hazırlayanlar: Ş. Yatkaya, R. Bilge), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1971, I, 117.

ÖRNEKLER:

المقالة الاولى

ما يَخْفِضُ المرءَ عُدْمُهُ وَيُتَمُّهُ . اذا رَفَعَهُ وَعِلْمُهُ وَلَا
يَرْفَعُهُ مَالُهُ وَأَهْلُهُ . اذا خَفَضَهُ فُجُورُهُ وَجَهْلُهُ . الْعِلْمُ هُوَ
الْأَبُّ بَلْ هُوَ لِشَأْنِي أَرَأَبُ . وَالتَّقْوَى هِيَ الْأُمُّ بَلْ هِيَ إِلَى اللَّبَانِ
أَضْمٌ فَأَحْرِزْ نَفْسَكَ فِي حِرْزِهَا . وَأَشْدُدْ يَدَيْكَ بِغِرْزِهَا .
يَسْقِكَ بِغِرْزِهَا . يَسْقِكَ اللَّهُ نِعْمَةً صَيِّبَةً وَيُحْيِيكَ حَيَاةً طَيِّبَةً .

Birinci Makale

Kişiyi, dini ve işi (ameli) yücelttiğinde, yoksulluğu ve yetimliği alçaltmaz. Fitneciliği ve bilgisizliği onu alçalttığı zaman, malı ve ailesi onu yüceltemez. Bilim, babadır; daha doğrusu; fesadı en iyi düzelten şeydir. Takva, annedir; daha doğrusu, bağıra en iyi basılan şeydir. Öyleyse, kendini onlara sığınarak korusun. İki elinle üzengilerine sarıl ki, Allah sana bol nimet versin ve iyi bir yaşamla seni yaşatsın.

المقالة الثانية

يَا ابْنَ آدَمَ أَصْلُكَ مِنْ صَلْصَالِ كَالْفَخَّارِ . وَفِيكَ مَا لَا يَسَعُكَ
مِنْ التَّيْبِ وَالْفَخَّارِ . تَارَةً بِالْأَبِ وَالْجَدِّ وَأُخْرَى بِالذَّوْلَةِ وَالْجَدِّ .
مَا أَوْلَاكَ بَأْنَ لَا تُصَغَّرَ حَدَّيْكَ وَلَا تَقْتَخِرَ بِجَدِّكَ تَبَصَّرَ
خَلِيلِي مِمَّ مُرَكَّبِكَ وَالْإِمَامَ مُنْقَلَبِكَ فَخَفِّضْ مِنْ غُلُوثِكَ
وَخَلِّ بَعْضَ تُخَيْلَاتِكَ .

İkinci Makale

Ey insanoğlu! Senin aslın, testi gibi, çamurdandır. Halbuki için, kibir ve övünme ile dolu. Kimi zaman, baban ve atanla; kimi kez de, babt ve talihinle gururlanırsın. Kibir ve gurur ile bir kişiye hor bakmamak, atalarınla övünmemek, sana ne kadar yaraşır, senin için ne iyidir. Ey dostum! Gerçeği gör ki, neye binecek ve ne duruma geleceksin, öyleyse, haddini aşmayı azalt, böbürlenmeyi ve kibiri bırak!

المقالة الثالثة

عُمُرٌ يَنْقُضِي مَرَّ الْأَعْيَارِ وَأَنْتَ تَرْجُوهُ مَدَى الْأَعْيَارِ
ضَلَّةٌ لِرَأْيِكَ الْفَائِلِ فِي ظِلِّكَ الزَّائِلِ مَا هُوَ إِلَّا بَيَاضُ نَهَارِكَ
فَتَغْنَمُهُ وَسَوَادُ لَيْلِكَ فَلَا تَنَمُهُ وَاتَّبِعْ مَنْ ضَرَبَ أَكْيَادَ
الْمَطِيِّ حَتَّى آتَاخَ بِكَتْفِ وَطِيِّ.

Üçüncü Makale

Ömür kasırğa gibi geçmekte, sen ise, zayıf görüşünle kaybolmakta olan gölgende, sapıtmış bir halde, ömrünü yüzyıllar boyunca sürecek sanırsın. Bu ömür değildir; senin gününün aydınlığı, gece aydınlığı gibidir. Değerini bil ve onu uykuyla geçirme. Bir an önce güvenli bir yerde esenliğe kavuşmak için bineğini mahmuzlayan binici gibi davran.

المقالة الرابعة

قَدْ فِي طَوْلِ الْأُسْطُوَانَةِ وَأَنْفِ مُلْبِيٍّ مِنَ الْحُنْزُرَانَةِ وَعِطْفِ
مَيْآلٍ وَقَيْصِ ذِيَالٍ وَشَخْصٍ لَا يَشْعُرُ أَجَرَ الْإِزَارِ مِنَ الْأَجُورِ
أَمْ مِنَ الْأَوْزَارِ وَإِنْ مِنْ أَعْظَمِ الْحُوبِ فَضْلُ الذِّيلِ الْمَسْحُوبِ
يَا أَرْعَنُ وَمِثْلِكَ الْعَنُ قُلْ لِي وَيَلِكْ كَمْ تُلْحِفُ الْبَطْحَاءَ
ذَيْلِكَ وَهِيَ عَمَّا قَلِيلٍ تُلْحِفُكَ حَصْبَاءَهَا وَتَقْدَفُ عَلَيْكَ أَعْبَاءَهَا
وَتُثْقِلُكَ فَوْقَ مَا أَثْقَلْتَهَا وَتُحْمَلُكَ أَوْعَافَ مَا حَمَلْتَهَا.

Dördüncü Makale

Boy, sütun uzunluğunda (sütun gibi). Burun kibirle dolu. Endam, (kendini beğenmiş bir şekilde) gururla yana eğik. Etekleri uzun, övünç veren bir elbise (giymiş), Öyle bir kişi ki, eteklerini sürüklerken, sevap ve günahların bilincinde değil. Uzun etekli elbise (pahalı elbise) giyerek eteklerini sürüklemek en büyük günahlardandır. Ey ahmak! Senin gibiler, Allah'ın rahmetinden en uzak olanlardır. Sana yazdılar olsun! Söyle bana; bu uzun etekli elbiseyi daha ne kadar giyeceksin.

Üzerinde etek sürüdüğünü yerler, kısa bir süre sonra, taşını toprağını senin üzerine örtecek ve çeşitli sıkıntılar vererek, seni incitecek. Senin ona verdiğin ağırlıktan daha çoğunu, sana yükleyecek.

المقالة الخامسة

يا ابنَ أبي وأُمِّي هاتِ حديثَ الآباءِ والأُمّهاتِ وحدِّثْ عن رجالِ العَشِيرَةِ وكِرامِ الأَخْلَاءِ والجِيرةِ مِنَ الجارِ الجُنُبِ وماسِ الطُنُبِ وبالطُنُبِ ومنْ جاتيناهُ على الرُّكْبِ وجارِييَاهُ في كَتْفِ الكُرْبِ ومنْ رَفَدْنَا بالخَيْرِ ورَفَدْنَاهُ وَأَفَادَنَا الحِكْمَةَ وَأَفَدْنَاهُ قَدْ اقْتَضَاهُمْ مَنْ أوجدَهُمْ أَنْ يَفنُوا ونَحَلتْ عَنْهُمْ الدِيَارُ كَأَنْ لَمْ يَغْنُوا وكَفَى بِمَكَانِهِمْ واعِظًا لَوْ صُودِفَ منْ يَتَنَعَّظُ ومُوقِظًا عن الغَفْلَةِ لَوْ وُجِدَ مَنْ يَسْتَيْقِظُ .

Beşinci Makale

Ey babamın ve annemin oğlu (kardeşim)! Babalardan ve annelerden söz et. Aşiretin ileri gelenlerinden, saygıdeğer dostlardan, yakın ve uzak komşulardan, çadır komşularından, dizdize oturduğumuz ve birbirimizin dert ve üzüntüsünü gidermek için yarıştığımız, iyilik ve hikmetle birbirimizden yararlandığımız kişilerden bahset. Onları yaratan Allah, yok obualarım taktir etmiştir. Buldukları yerler, onlar hiç oturmamışlar gibi, boş kalmıştır. Öğüt kabul eden birine rastlansa ve gafletten uyanan bulunsa; onların yerleri, öğüt verici ve uyarıcı olarak yeter.

المقالة السابعة

التَّوَضُّعُ كُلُّ التَّوَضُّعِ أَنْ تُشْرَفَ وَالتَّنَكُّبُ كُلُّ التَّنَكُّبِ أَنْ تُعْرَفَ فَأَيُّرُ الخُمُولِ عَلَى النَّبَاهَةِ وَاسْتَحْبِ السِّتْرَ عَلَى الوِجَاهَةِ تَعِشْ أَنْجَى مِنْ أَظْفَارِ المِحْنِ وَأَنْأَى عَنِ إِضْمَارِ الإِحْنِ وَإِنْ ذَا الشَّرْفِ مَحْسُودٌ أَوْ حَاسِدٌ وَمَحْقُودٌ عَلَيْهِ أَوْ حَاقِدٌ وَتِلْكَ بَلِيَّةٌ تَتَقَلَّقُلُ تَحْتَهَا الأَحْشَاءُ وَيَفْعَلُ اللهُ فِيهَا مَا يَشَاءُ .

Yedinci Makale

Seni (insanların gözünde) onurlandırıp, büyültmek; gerçekte, tam anlamıyla alçaltıp küçültmek, ünlü yapmak da; ün ve şanı tü-müyle yok etmektir. Öyleyse, adsız, sansız olmayı, üne yeğle. Bir kö-şede kalmayı, şeref ve itibardan daha sevimli gör ki, sıkıntıların pen-çesinden kurtulmuş, gizli kin ve kıskançlıktan uzak olarak yaşayasın. Gerçekten şerefli kişi ya kıskanılır ya da kendisi (başkalarını) kıskanır. Ya kendisine kin duyulur ya da kendisi başkalarına kin duyar. Bu da, insana heyecan ve sıkıntı veren bir felâkettir. Allah ise, dilediğini ya-par.

المقالة التاسعة

أَلَا أُخْبِرُكَ بِالشَّقِيِّ الْمَخْذُولِ ذِي الْأَلِ الْمَصُونِ وَالْعَرِضِ الْمَبْدُ
وَلِ مَنْ لَا يُبَالِي إِذَا سَلِمَتْ ثَرْوَتُهُ أَنْ تُتَمَزَّقَ فَرَوْتُهُ وَإِذَا
شَبِعَتْ خَيْرَانَتُهُ أَنْ تَجُوعَ حِرَانَتُهُ وَأَلَا أُخْبِرُكَ بِالسَّعِيدِ
الْمَنْصُورِ ذِي الْجَنَابِ الْمَمْطُورِ مَنْ خَالَفَ تِلْكَ السُّنَّةَ وَاتَّخَذَ الْمَالَ
لِعَرِضِهِ جَنَّةً يَقُولُ لِخِزَانَتِهِ إِنِجْجِ وَلِوِازِنَتِهِ أَرِجْجِ وَلِنَفْسِهِ إِذَا
جَاشَتْ مَكَانَكَ تُحْمَدِي وَإِذَا طَاشَتْ وَرَاءَكَ تُضْمَدِي ..

Dokuzuncu Makale

Sözüme kulak ver! Sana, kendi malım koruyan fakat, namusunu korumaya aldırış etmeyen aşağılık kişinin kim olduğunu söyleyeyim. Bu kişi, serveti, kürkünün yırtılmasından emin olduğu zaman (yani, malı ve rahatı güvencede olduğu zaman) ve kendi karnı doyduğunda, ailesinin aç kalmasına aldırış etmez. Sana, yüce ve mutlu kişinin kim olduğunu bildireyim. O, yukarıda anılan tutum ve davranışlara aykırı hareket eden, malım; namusunu korumak için bir kalkan olarak kul-lanan kişidir. Malım koruyana (haznedarına); "işini yap", tartıyı yapana; "çok ver" der. Kendisine de, coşup, heyecanlandığı zaman; "ağır ol ki, övülesin", ölçsüz ve hafif hareketlerde bulunduğu zaman; "geri dür ki, güçlü olasın" der.

المقالة العاشرة

اسْتَمْسِكْ بِجَبَلِ مُؤَاحِيكَ . مَا اسْتَمْسَكَ بِأَخِيكَ . وَ
 أَصْحَبَهُ مَا أَصْحَبَ لِلْحَقِّ وَأَذْعَنَ وَحَلَّ مَعَ أَشْيَاعِهِ وَظَعَنَ
 فَإِنْ تَنَكَّرْتَ أَنْحَاؤُهُ . وَرَشَحَ بِالْبَاطِلِ لِنَاؤُهُ . فَتَعَوَّضْ مِنْ
 صُحْبَتِهِ وَإِنْ عَوَّضْتَ الشُّعْ . وَأَصْطَرَفَ بِجَبَلِهِ وَإِنْ أُعْطِيَتْ
 النَّسْعَ . فَصَاحِبُ الصَّدْقِ أَنْفَعُ مِنَ التَّرْيَاقِ النَّافِعِ . وَقَرِينُ
 السُّؤْرِ أَضَرُّ مِنَ السُّمِّ النَّافِعِ .

Onuncu Makale

Senin kardeşliğine bağlanan kişi, bu tutumunda devam ettiği sürece, sen de onu kardeş ve dost say. Bu kişi, doğruluğu ve iyiliği koruduğu sürece, birlikte olduğun veya yolculuk yaptığın zaman, bu dostluğunu sürdür. Eğer o, böyle olmaz da, birtakım kötülöklere yanaşır ve içinden fitne ve fesat sızmaya başlarsa, böyle bir dostun, dostluğunu bir nalın tasmaı veya bir at kolanı bile olsa, kabul etme (yani, bu dostluğun sana çok yararı olsa bile, kabul etme). Dürüst olan dost, panzehirden daha yararlı, kötölöğe yatkın olan kişi ise, zehirden daha zararlıdır.

المقالة الثانية عشرة

لَا تَمْنَعِ الْمَعُونََ وَالْمَاعُونَ حَتَّى يَنْعَاكَ النَّاعُونَ إِنْ مَثَلَ
 تَوَسَّعَتِكَ عَلَى أَخِيكَ وَقَدْ أَضَاقَ وَحَقَّنِكَ مَاءَ وَجْهِهِ أَنْ
 يُهْرَاقَ مَثَلَ الْعَيْنِ الْغَدِيْقَةِ فِي حَرِّ الْوَدِيْقَةِ ذَاكَ مِنْ ذَوَائِبِ الْخَيْرِ
 وَالتَّوَاصَى وَحَقِيْقٌ أَنْ يَطْوُلَ بِهِ التَّوَاصَى .

Onikinci Makale

Ölüm haberin, ağlayanlar, sızlayanlar tarafından açıklanıncaya kadar sen, sana muhtaç olanlardan yardım ve esirgemeni kesme. Gerçekten, senin dara düşmüş dostuna yardımcı olman ve onun (yardım istemek için) dökeceği yüz suyuna karşılık, onu koruman; çok şiddetli

sıcakta suyu bol bir kaynak gibidir. Gerçekten bu, iyilik ve mutluluktan bir iz ve uzun uzun tavsiye edilmeye değer bir durumdur.

المقالة الثالثة عشرة

يا أَيُّهَا الْمُسْتَجِدِّي حَسْبُكَ فَبَيْسَ الْكَسْبُ كَسْبُكَ لَا يُخْلِقُ
الدِّيَابِجَةَ مِثْلُ التَّعْرُضِ لِلْحَاجَةِ فَلْيَرْقِعِ الْيَسِيرُ خُصَّتَكَ وَلْتَكُنْ
الْقَنَاعَةُ خُويَسْتِكَ وَأَقِلُّ فِي النَّاسِ طَمَعَكَ تَسْتَدِمُ فَضْلَ اللَّهِ
مَعَكَ .

Onüçüncü Makale

Ey bağış isteyen! Yeter! Kazancın ne kötüdür. Dünyada, ihtiyaç göstermek gibi, insanın itibarını eskiten bir şey yoktur. Senin, az şeyle geçinmen; yırtık elbisene, fakirliğine bir yama, kanaat, özelliğin olsun. Halkın malına gözdikmeyi azalt ki, Allah'ın fazlı, sürekli seninle olsun.

المقالة السادسة عشرة

الكَرِيمُ إِذَا رِيمَ عَلَى الضَّيْمِ نَبَاً وَالسَّرِيُّ مَتَى سِمَ الْخَسْفِ
أَبِي وَالرَّزِينُ الْمُحْتَبَى بِحِمَالَةِ الْحَلْمِ يَنْفَرُ نَفْرَةَ الْوَحْشِيِّ عَنِ
الظُّلْمِ اشْفَاقاً عَلَى ظَفْرِهِ أَنْ يُكَلِّمَ وَقَلَّمَا عُرِفَتْ الْأَنْفَةُ وَ
الْإِبَاءُ فِي غَيْرِ مَنْ شَرَفَتْ مِنْهُ الْآبَاءُ وَلَا خَيْرَ فِيمَنْ لَمْ يَطِيبْ لَهُ
عِرْقٌ وَذَنْبُ الْكَلْبِ مَا بِهِ طِرْقٌ .

Onaltıncı Makale

Kerim (soylu, cömert) olan kişi, zulüm yapmaya çağırıldığı zaman, yüz çevirir. Soylu ve mert insana, birisini aşağılama ve hakaret etme işi yüklenince, kabul etmez. Yumuşak huylu olan temkinli kişi, vahşi hayvanın tırnağı kesilecek ve sırtı semer yarası olacak diye korktuğu gibi, (zulümden) ürküp kaçır.

Bu nitelikleri taşıyan kişinin, zulümden çekinmesi, şerefli olanların dışında, çok az görülür. Soyu temiz olmayanlarda, hayır; köpeğin kuyruğunda, yağ yoktur.

المقالة التاسعة عشرة

أَحْمَلُ النَّاسَ لِأَعْبَائِهِ أَحْلَمُهُمْ عَنْ أَحْبَائِهِ بَلْ مِنْ
عَدُوِّهِ إِلَى حَبِيبِهِ جَنِيبٌ لَا يَلْحَقُهُ عِتَابٌ وَلَا تَأْنِيبٌ يَتْرُكُ
جَزَاءَهُ عَلَى ذَنْبِهِ وَيَعْرُكُ أَذَاهُ بِجَنْبِهِ ذَاكَ الَّذِي لَمْ يُعْرِهِ اللهُ
قَلْبًا رَهِينًا بِالْحَقْدِ وَلَا أَوْدَاعَهُ إِلَّا ضَمِيرًا صَحِيحَ الْعَقْدِ قَطَعَ
اللهُ نِيَابَ كُلِّ قَلْبٍ بِالشَّرِّ رَهِينٌ يَزِلُّ الْخَيْرُ عَنْهُ زَلِيلَ الْخَبْرِ عَنِ
الرَّقِّ الدَّهْنِ .

Ondokuzuncu Makale

İnsanların içinde en çok sıkıntı çeken kişi, düşmanını bırakıp, dostlarının yerine getirilmesi güç isteklerine karşı, yumuşak ve sabırlı davranan kişidir. Böyle birine serzenişte ve suçlamada bulunamaz. Bu kişi, dostlarının kötü davranışlarını, onların günah ve kötülüklerine sayar ve bu davranışlarına aldırmayıp, yan çizerek karşılık verir. Böyle bir insan, Allah'ın kendisine kin dolu bir kalp yerine, sözünde duran temiz bir kalp vermiş olduğu kişidir. Allah, kötülükle dolu gönüllerin hayat bağlarını kessin. Zira, yağlı kâğıtta mürekkebin kayıp, durmaması gibi, hayır ve iyilikler de, böyle bir kalpte bulunamaz.

المقالة العشرون

المُرُوَّةُ خَلِيقَةٌ بِرَضَى اللهِ خَلِيقَةٌ وَالسَّخَاءُ حَجِيَّةٌ بِحُسْنِ
الدِّكْرِ حَجِيَّةٌ وَلَمْ أَرَ كَالدَّائِثَةِ أَحَقُّ بِالشَّنَائَةِ وَلَا بِالصَّلْحِ لِلِإِخَاءِ
إِلَّا أَهْلُ السَّخَاءِ بِهِمْ يُدَاوَى الْقَلْبُ الْمَرِيضُ وَيُجْتَبَرُ الْعَظْمُ الْمَهْيِضُ
وَهُمْ يُرِيحُونَ عَلَيْكَ النَّعْمَ إِذَا عَزَبَتْ وَيُزِيحُونَ عَنْكَ الْمِحْنَ
إِذَا حَزَبَتْ .

Yirminci Makale

Yiğitlik, mertlik, Allah'ın rızasına lâyık bir huydur. Cömertlik, iyi anılmaya değer bir karakterdir. Ben, alçaklık kadar, kötülüğe en

yakın bir şey görmedim. Dünyada dostluk kurulacak kişiler, ancak cömert kişilerdir. Onlarla hasta gönül(ler) tedavi edilir, hatırı kırılmışların gönülleri alınır. Uzaklaşmış olduğun nimetleri, onlar sana geri verirler ve sende toplanmış dertleri, onlar senden uzaklaştırırlar.

المقالة الثلاثون

الدُّنْيَا أَدْوَارٌ وَالنَّاسُ أَطْوَارٌ فَالْبَسْ كُلَّ يَوْمٍ بِحَسَبِ مَا فِيهِ مِنَ الطَّوَارِقِ وَجَالِسِ كُلَّ قَوْمٍ بِقَدْرِ مَا لَهُمْ مِنَ الطَّرَائِقِ فَلَئِنْ تَجَرَّيَ الْأَيَّامُ عَلَى أُمْنِيَّتِكَ وَلَنْ تَنْزِلَ الْأَقْوَامُ عَلَى قَضِيَّتِكَ وَلَنْ تُثَابِعَكَ الدُّنْيَا إِلَى مَا تَرُومُ وَإِنْ سَاعَدَتْكَ فَسُوسًا عَدَّتْهَا لَا تَدُومُ .

Otuzuncu Makale

Dünya, çağ çağdır. İnsanlar da çeşit çeşit ve değişikendir, öyleyse, her günün olaylarına göre davran ve her topluluk ile onların anlayacakları şekilde bir arada otur (bulun). Çünkü, günler, her zaman senin umutlarına göre geçmez. İnsanlar, her zaman senin yargına göre davranmaz. Dünya, istediğin şeylerde sana uygun hareket etmez; sana yardım etse de, yardımı sürekli olmaz.

المقالة الثالثة والثلاثون

يَا عَبْدَ الدِّيْنَارِ وَالذَّرْهَمِ مَتَى أَنْتَ عَتَيْقُهُمَا وَيَا أَسِيرَ الْحِرْصِ وَالطَّعَعِ مَتَى أَنْتَ طَلِيْقُهُمَا هِيَا لَا عِتَاقَ إِلَّا أَنْ تُكَاتِبَ عَلَى دِيْنِكَ الْمَمْرُوقِ وَلَا إِطْلَاقَ أَوْ تُفَادِيَ بِخَيْرِكَ الْمَلْتَرِقِ يَا مَنْ يُشْبِعُهُ الْقُرْصُ مَا هَذَا الْحِرْصُ وَيَا مَنْ تُرْوِيهِ الْجُرْعُ مَا هَذَا الْجِرْعُ مَتَعَلَّمٌ غَدًا إِذَا تَنَدَّ مَتَّ أَنْ لَيْسَ لَكَ إِلَّا مَا قَدَّمْتَ وَإِذَا لَقِيْتَ الْمُنُونِ كَمْ يَشْقَعُكَ الْمَالُ وَلَا الْبَنُونُ مَا يَصْنَعُ بِالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةَ عَابِرٌ هَذِهِ الْقَنْطَرَةَ وَمَا يُرِيدُ مِنَ الْجَهْجَهَةِ وَالْفَرَحَةِ نَازِلٌ ظِلٌّ هَذِهِ السَّرْحَةَ .

Otuzüçüncü Makale

Ey, dinarın ve dirhemın kulu (ey, paranın kölesi)! Ey, hırs ve tamam esiri! Bunların tutsağı olmaktan, ne zaman kurtulacaksın? Heyhat! Zayıflamış olan dinini güçlendirmek için, efendine borcunu ödmeden ve iğreti bir durumda olan iyiliklerini artırıp, fidyeni vermeden, senin için kurtuluş yoktur. Ey bir ekmekle karnı doyabilen kişi! Ey, bir kaç yudum su ile kanabilecek olan kişi! Nedir bu hırs? Yaptığın işlerden başka, sana hiçbir şeyin yaramayacağını yarın bilecek ve pişman olacaksın. Öldüğün zaman, malının ve oğullarının sana bir yararı olmayacağını öğreneceksin. Bu köprüden (dünyadan) geçecek olan kişi, malı ne yapacak. Bu ağacın gölgesinde konaklayan yolcu, güzellik ve sevinci niye istesin.

المقالة الثانية والسيعون
الدُّنْيَا خُدْعٌ وَالنَّاسُ بِيَدَعٍ وَالْمَوْتُ لَا يَسْجُو مِنْهُ الْأَعْصَمُ
الصَّدَقَ فَخُذْ إِنْ شِئْتَ وَإِنْ شِئْتَ فَدَعِ.

Yetmişikinci Makale

Dünya, hilelerden; insanlar, bid'ata⁵ sahip olmaktan ibarettir. Ölümden ise, güçlü, kuvvetli ceylanlar (bile), kurtulamazlar. Artık (dünyayı) ister al, ister bırak.

المقالة الرابعة والسبعون
أَيُّهَا الْعَبْدُ الْمُدَّالُ مَا هَذَا الْبِرْدُ الْمُدَّالُ وَمَا هَذَا الْخَدُّ الْأَصْعَرُ
وَالطَّرْفُ الْأَصْوَرُ يَا هَذَا سَوْءَ أَجْفَانِكَ فَلَعَلَّ الْقَصَّارَ يَدُقُّ
أَكْفَانِكَ.

Yetmişdördüncü Makale

Ey, aşağılık kul! Bu gurur verici uzun etekli elbise nedir? Nedir bu, kibirle surat etme ve yan bakış? Ey adam! Bu gururlu bakışını

5 Burada; "bid'at", İslâmiyet'e aykırı olan inançlar anlamındadır. Geniş bilgi için bk. Ibn Haceri'l-'Askalânî, Hadîs İstılahları Hakkında Nuhbetu'l-Fiker Şerhi (çev: Prof. Dr. Talat Koçyiğit) (A.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınlan: C), Ankara 1971,68, dipont: 91.

düzeltilir. Belki, çırpıcı kefenini hazırlamaktadır (vurmaktadır, tokmaklamaktadır).

المقالة الخامسة والسبعون

رُبَّ سِلَاحٍ يَقُولُ لِحَامِلِهِ ضَعْنِي وَرُبَّ كَلِمَةٍ تَقُولُ لِقَائِلِهِ
دَعْنِي . إِنَّ أَسَلَةَ اللِّسَانِ تَنْفَعُ مَا لَا تَنْفَعُ الْأَسْلَ وَتَأْخُذُ مَا لَا
تَأْخُذُ الْقَنَّا الْعَسَلُ وَآيِمُ اللَّهِ إِنَّ سَفْحَ مَصُونِ الْمَاءِ أَشَدُّ مِنْ سَفْكَ
مَحْفُونِ الدِّمَاءِ فَيَاكَ وَفَلْتَاتِ الْكَلِمَ إِلَّا الْمُتَدَرَّرَ مِنْهَا بِفِيمٍ وَلِمَ .

Yetmişbeşinci Makale

Taşıyıcısına; "beni eline alma" diyen, nice silah vardır. Nice söz de vardır ki, söyleyicisine; "beni diline alma" der. Dilin ucu gerçekten, mızrağın delemediği şeyleri, delip geçer; hareketli ve oynak kargıların etkileyemediği şeyleri etkiler. Yemin ederim ki, bir kimsenin şeref ve namusuna dil uzatmak, korunmuş ve saklı olan kanını akıtmaktan daha kötüdür, öyleyse, iyice düşünüp taşınmadan, konuşmaktan sakın. Söyleyeceğin sözler, yalnız; "niye ve niçin" diye, ayrıntılarıyla düşünülmüş olmalı.

المقالة الحادية والثمانون

مَنْ لَكَ بِالْعَيْشَةِ الرَّاضِيَةَ مَعَ الْحَيَاةِ الْمَاضِيَةِ كَهَيْئَاتِ مَا هَهُنَا
هَنِيٍّ وَلَيْسَ مَعَ الْمُضِيِّ أَمْرٌ مُضِيٌّ وَإِنَّمَا يَسْعَدُ وَلَا يَشْقِي طَالِبُ
مَا لَا يَنْفَعُهُ وَيَبْقِي .

Seksenbirinci Makale

Sana, fani hayatla birlikte, mutlu rahat bir yaşamı kim garanti edecek. Bu dünyada kolay elde edilebilecek bir nimet, bu geçicilikle beraber, yitirilmiş bir iştir. Ebedî mutlulukla memnun olacak kişi, ancak tükenmeyen ve yok olmayan şeyi isteyen saygıdeğer kişidir.

المقالة الثانية و الثمانون

أَشْعِرْ قَلْبَكَ حَلَاوَةَ الْعِفَّةِ وَأَزِدِهِ عَلَى الْإِكْتِفَاءِ بِالْعِفَّةِ
فَإِنَّ مَا زَادَهَا جَمٌّ بِكَ عَلَى الشَّبَهَاتِ وَرَبَّمَا ابْتَلَكَ بِصَغَارِ الثَّرَهَاتِ
وَلَا خَيْرَ الْيَوْمِ فِي الرَّخَاءِ وَالرَّغْدِ لَمَنْ تَنْزِلُ بِهِ الشَّدَّةُ ضَحْوَةَ
الْعَدِّ .

Seksenikinci Makale

Kalbine, iffetin tatlılığını anlat ve ona az bir geçimle yetinmeye alışmasını bildir. Çünkü bundan fazlası seni şüpheli durumlarda bırakır, hiç olmazsa, küçük, boş işlerle uğraşmaya düşkün eder. Yarın, güneşin altında terleyecek (zorluklara uğrayacak) bir kişi için, bu günün bolluk ve dirliğinde bir hayır yoktur.

المقالة الرابعة و الثمانون

يَا مَغْرُورٍ لَا عَمَلَ مَبْرُورٍ وَيَا شَقِيٍّ لَا صَدْرَ نَقِيٍّ وَيَا غُدْرَ
غَدِيرٍ كُلُّهُ كَدَّرَ مِثْلَكَ لَا يَرْضَى بِهِ أَحَدٌ فَهَلْ يَرْضَى تَه الْأَحَدُ
الصَّمَدِ .

Seksendördüncü Makale

Ey, hayırlı işten yoksun olan gururlu kişi! Ve ey, kalbi temiz olmayan günahkâr ve her hali bulanık göl gibi olan sözünde durmayan kişi! Senin gibilerden, hiç kimse hoşnut olmaz. Öyleyse, tek, kimseye ve hiçbir şeye ihtiyacı olmayan Tanrı senden (ondan) razı olur mu?

المقالة الخامسة و الثمانون

كَمْ أَدَلَّتِ الْعَمَلَةَ مِنَ الْفِطْنَةِ وَأَطَلَّتِ الْأَصْطِلَاءَ بِنَارِ الْفِطْنَةِ
كَأَيِّنْ زَلَّتْ بِكَ الْقَدَمُ مُمٌّ لَمْ تَقْرَعِ السِّينَ مِنَ النَّدَمِ لَيْتَ
شِعْرِي مَتَى تَنْتَبِهُ مِنْ رَقْدَتِكَ وَمَتَى تَنْتَعِشُ مِنْ صَرَعَتِكَ .

Seksenbeşinci Makale

Kavrayışı ve zekayı, ne kadar çok dalgınlığa çevirdin. Fitne ateşle ısınmayı ne çok uzattın. Bir çok kez ayağın kaydı da, pişmanlıktan dışını sıkmadın (pişmanlık duymadın). Keşke bu uyuklamadan ne zaman uyanacağını ve bu yıkılıştan ne zaman doğrulacağım bilsem.

المقالة الثامنة و الثمانون

الأجدادُ أبلتَهُمُ الأجداتُ والآباءُ أكلتَهُمُ الآبادُ و الأبناءُ
عمَّا قليلٍ أبناءُ فقِيمِ الحِرْصِ على ظِلِّ قَالِصٍ و مَقِيلِ أَنْتَ عَنْهُ
غداً شاخِصٌ .

Seksensekizinci Makale

Ataları; mezarlar çürütmüş, babaları; uzun zamanlar, yok etmiştir. Oğulların ise, haberdar edilmeleri yakındır. Öyleyse, yarın uyku yerine gideceğin halde, bu geçen gölgeye aşırı düşkünlük niye?

المقالة الحادية و التسعون

يا دُنْيَا كَمْ لَكَ مِنْ أَكْبَادٍ جَرَحَلِيٍّ و مِنْ أَجْفَانٍ قَرَحَى
تَفْجَعاً لِلْمَصْصُوبِ مِنْ فِرَاقِكَ فَوْقَ رُؤْسِ عِشْأِكَ على أَنَّ نِكَابِلَتِكَ
لا تُنْصَلِي و شَكَايَاتِهِمْ عَدَدُ الحِصَى .

Doksanbirinci Makale

Ey dünya! Senden ayrılmak üzüntüsünden dolayı, ciğerleri ve ağlamaktan gözkapakları yaralı nice aşıklar vardır. Kırıp geçirdiklerin sayılamaz derecede çok, onların şikayetleri de çakıltaşları sayısınca.

المقالة السادسة و التسعون

خَفَّ الزَادُ وَ جَفَّ المَزَادُ و طَالَ السَّبِيلُ و حَارَّ الدَّلِيلُ و ما
يُدْرِيكَ عَلامَ تَقَدَّمَ أ تَثَبُّتُ أ تَزَلُّ بِكَ القَدَمُ .

Doksanaltıncı Makale

Azık azalmış, su tulumu kurumuştur. Yol uzamış, rehber şaşırmıştır. Neye cür'et ettiğinden haberin var mı? Ayağın bir yerde duracak mı, yoksa kayıp, gidecek mi?